

VÉLEMÉNY +

Nem az akkugyárral és a tanárokkal kezdődött – adatbázis a hazai civil ellenállás történetéről

SEBÁLY
BERNADETT-
UDVARHELYI
ÉVA TESSZA

7 PERC 2023.03.16. 12:30

A múlt ismerete nélkül nincs mélyreható társadalmi változás. A rendszerváltás utáni társadalmi küzdelmek kritikai feldolgozása tágítja politikai képzelőerőnket és szükséges állomása annak, hogy sokak számára vonzó jövőképet alakítsunk ki. A cikk szerzői egy mozgalomtörténeti gyűjteményt mutatnak be.

„Nincs más választásunk, mint maradni!” – jelentette ki Trencsák István 1994-ben Pécssett. A férfi több mint száz bányásztársával öt napig tartózkodott a föld alatt négyszáz méter mélyen. Így próbálták kikényszeríteni, hogy a bánya továbbra is üzemben maradjon, és megmentsék munkahelyüket. Naponta egyszer jöttek fel a felszínre rövid szünetet tartani, de a nappalokat és éjszakákat a nyirkos, levegőtlen vajatokban töltötték.

Három évvel később a tatabányai brikettgyár dolgozói foglalták el saját üzemüket. A gyár már több éve felszámolás alatt állt, a dolgozók elmaradt munkabérük kifizetését és a félresikerült privatizáció felülvizsgálatát követelték. Az eredménytelen egyezkedések miatt

Előfizetőként ingyenesen megoszthatod ezt a cikket a barátaiddal. [Kattints ide!](#)

evett, mire egy ügyvédi iroda elkezdte kivizsgálni a tulajdonosi viszonyokat.

Miért nem ismerjük ezeket a történeteket? Miért nem részei ezek a hősök a közös emlékezetünknek?

Ennek az úrnek a betöltése motivált minket, amikor megalkottuk a **Küzdelseink története – mozgalomtörténeti adatbázist**, amely jelenleg az 1989-1998 közötti időszakot dolgozza fel. A CEU Demokrácia Intézet és a Közélet Iskolája együttműködésének köszönhetően több száz, a fentiekhez hasonló tiltakozással ismerkedhetnek meg az érdeklődők ezekből az évekből, hogy a rövid, egy bekezdésnyi összefoglalókon keresztül különböző társadalmi csoportok – tanárok, szülők, diákok, egészségügyi dolgozók, fogyatékos emberek, roma emberek, nők, gazdák és még sokan mások – küzdelseinek rendszerváltás utáni története rajzolódjon ki a szemük előtt.

HVG.HU

Kapronczay Stefánia: Az oktatási tiltakozásoknak túl kell menniük az iskola falain

A Nem volt gyerekzobájá mondást gondolatban érdemes kiegészíteni az osztályteremmel, ami legalább annyira meghatározó egyéni és társadalmi szinten. Jövő kedd, január 31-e a szolidaritás napja, ezen a napon azt kéri a pedagógus szakszervezetek a többi szakszervezettel, polgároktól és civil szervezetektől, hogy fejezzék ki elégedetlenségüket a közoktatás romló állapota, a tanárok megbecsültségének hiánya miatt.

[Read the article on hvg.hu >](#)

Noha a küzdelseket, tiltakozásokat őrző közös emlékezet fontos szerepet játszik egy társadalom fejlődésében, az erről szóló tudás nálunk még nem vált a fősodor részévé. Ennek oka a rendszerváltás után irányadóvá vált civil társadalom modellben is keresendő. Az államszocialista rendszer bukásával a kelet-európai országok kettős átmenetet éltek meg: politikait és gazdaságit.

Az új kapitalista demokráciák megszilárdításához a konszolidálódó államoknak olyan partnerekre volt szükségük, amelyek konkrét válaszokat nyújtottak a gazdasági átmenet ártalmaira és minimalizálták a társadalmi konfliktusokat. Így nagy felelősség helyeződött és intenzív nemzetközi figyelem irányult a formálódó nonprofit vagy „harmadik” szektorra, melynek fejlődése egyben – tévesen – a civil társadalom fokmérője is lett.

Noha a bejegyzett szervezetek száma exponenciálisan növekedett, a működési kapacitás vagy a jogi környezet mérésére kidolgozott mutatók érthető módon nem a legjobb értékeket mutatták. Így – Magyarországon is – az az általános kép alakult ki, hogy a civil társadalom gyenge, az emberek pedig passzívak. Ám ahogy azt a *Küzdelseink története* is igazolja,

Előfizetőként ingyenesen megoszthatod ezt a cikket a barátaiddal. [Kattints ide!](#)

a valóság ennél sokkal mozgalmasabb képet mutatott.

Az emberek éppen hogy nagy erővel igyekeztek belakni a fokozatosan kialakuló demokratikus intézményeket, és formálni a politikai döntéseket.

A „gyenge civil társadalom” szemlélet akkor kezdett el változni, amikor kutatók a 2010-es években a civil szervezeti kapacitás és a szervezeti tagság helyett a tiltakozások számát és jellegét kezdték vizsgálni. A magyar civil társadalomról ezzel a módszerrel készült legátfogóbb elemzést Greskovits Béla és Jason Wittenberg végezte. A **kutatás** – amelyre a *Küzdelmek története* is támaszkodik – 4.868 tiltakozási eseményt gyűjtött össze 1989-2011 között, és ez alapján vont le következtetéseket a magyar helyzetről. Ebből a nézőpontból élénk civil társadalom képe körvonalazódott, egy olyan országé, ahol emberek tízezrei írnak alá petíciókat és vesznek részt tüntetéseken, élőláncokban, sztrájkokban vagy blokádkban az ország különböző pontjain.

Híradótudósítás az 1991. január 2-i vasutassztrájkról:

Az ilyen, tiltakozási eseményeken alapuló kutatások azt is megerősítették, hogy félrevezető a civil társadalmat értéktartalommal átítatott, normatív fogalomként használni. Ehelyett talán közelebb kerülünk a valósághoz, ha elismerjük, hogy a civil társadalom a teljes politikai spektrumot képviselő szereplők keverékéből áll, akik kirekesztő és haladó szellemiségűek is lehetnek, sőt olyanok is, akik haladó célokat kirekesztő módon képviselnek.

A kortárs magyar történelem rendszerváltás utáni mozgalmainak ilyen elemzése rákényszerít minket, hogy egy pillanatra felfüggeszük a NER-rel kapcsolatos elkeseredettséget és szembenézzünk a 2010 előtti korszak hibáival, gyengeségeivel és elszalasztott lehetőségeivel is. A rendszerváltás utáni mozgalmak és küzdelmek feldolgozása megmutatja, hogy bár 2010 óta egy merőben más politikai berendezkedéssel nézünk szembe, valójában előtte is nagyon sok igazságtalanság, hazugság és félrecsúszott szakpolitika jellemezte a magyar politikát, amely ellen ugyanúgy küzdeni kellett.

De a demokrácia éppen az érdekek és értékek ilyen küzdelmein edződik. Vagyis nem akkor működik jól, ha az a „béke szigete”, ahol „nyugi” van.

Ezzel szemben a demokrácia végét éppen az jelenti, amikor ezeknek a küzdelmeknek nincs semmi eredménye; ha az embereknek még attól is elmegy a kedve, hogy álmodjanak, mert a küzdelem lehetőségét is elveszik tőlük – ahogy azt legutóbb éppen a tanár-diák tiltakozások esetében láthattuk.

A múlt ismerete persze nem mindig ad erőt. Sokszor éppen lehangoló látni a sorozatos sikertelenséget, és azt, hogy évtizedek óta ugyanazokért a dolgokért küzdünk, kevés eredménnyel. De éppen ezért fontos megismerni küzdelmeink történetét. Mert ha az áldozatvállalás folytonosságára rá tudunk mutatni, azzal a politikai berendezkedés sorozatos hibáit is reflektorfénybe állítjuk, és nyomatékot adunk követeléseinknek. Ha megismerjük, hogy elődeink milyen ügyeket vállaltak fel, és hogyan képviselték azokat, azzal saját mozgásterünket, politikai képzelőerőnket is tágíthatjuk.

Ahhoz, hogy szabad, autonóm társadalommá válhassunk, az itt élő embereknek sokkal mélyebben kellene érteniük, hogy mennyire másként élték meg a közös múltat a különbözőképpen érintett társadalmi csoportok. Ez nemcsak a „nagy” történelmi események vagy a közös történelmi traumák feldolgozását jelenti, hanem annak megismerését is, hogy milyen szerepe volt a magyar történelem és társadalom alakításában azoknak, akik „lent” voltak; akik újra és újra vagy időszakosan kiszorultak a kedvezményezett köréből – és ezt mégsem hagyták annyiban.

Ki emlékszik például arra, hogy a privatizáció időszakában sok munkás azon igyekezett, hogy társaival saját kezébe vegye a termelést, mert bíztak egymás szakértelmében és teljesítményében? Vagy azokra a diákokra, tanárookra, szülőkre, akik a '90-es években közös összefogással, ha kellett, útlezárással védték iskoláikat a bezárástól? Vagy amikor egy-egy település lakossága mozdult meg kórházaik felszámolása ellen, vagy éppen a bevásárló központok, benzinkutak vagy akkumulátor-feldolgozó üzemek építése miatt? A történelem nem ismétlődik, hanem rímel önmagával. Ahogy azt a *Küzdelmeink története* is mutatja,

***az, ami most Debrecenben az akkumulátorgyár körül
vagy országszerte a tanár-diák-szülő összefogás
keretében zajlik, az elmúlt évtizedekben már többször
megtörtént, kicsit más formában.***

HVG.HU

New York Times-tudósítás: Lázad Mikepércs fideszes népe

Kínai akkugyárat akar a kormány a Debrecen melletti községbe, de az amúgy kormánypárti helyieket meg sem kérdezte róla. Mikepércs most hevesen tiltakozik, a fideszes polgármester arról beszél, hogy politikai öngyilkosságot követett el, amikor a lakók oldalára állt, és hogy ez az egész olyan, mintha a gőzhenger alá feküdt volna.

[Read the article on hvg.hu >](#)

A múlt kritikai és alulnézeti feldolgozása abban is segíthet, hogy a közös – akár érdekcsoportokon átnyúló – cselekvésnek továbbra is értelmét lássuk és egy sokak számára vonzó jövőképet alakítsunk ki, amiért ma is érdemes dolgozni.

A *Küzdelmeink története* ezért nemcsak egy digitális gyűjtemény, hanem mozgalmi, oktatási és kutatási célokat is szolgáló eszköztár. Az adatbázis ilyen használatához az oldalon ötleteket, útmutatót is nyújtunk. Tapasztalataink azt mutatják, hogy nagyon felszabadító tud lenni, ahogy egy érdekvédő vagy aktivista csoport az adatbázisban összegyűjtött eseményekből, valamint saját emlékezetéből, tapasztalataiból, tudásából összerakja és felépíti – igazából megírja! – saját ügyének történetét, felfedezi saját mozgalmi gyökereit. Az általunk idővonalkészítésnek nevezett módszert akár iskolai történelemórákon vagy társadalomismeret órákon is fel lehet használni.

Az adatbázis kutatóknak és újságíróknak pedig ahhoz nyújthat hasznos forrást, hogy folytassák a rendszerváltás utáni magyar történelem és mozgalomtörténet megírását vagy tágabb történelmi kontextusba helyezték a most zajló küzdelmeket és mozgalmi eseményeket.

A legtöbb ember életében nagy élmény, amikor először vállal felelősséget egy számára jelentős társadalmi ügyben – belép egy szervezetbe, feladata lesz, és társaival együtt kiáll a nyilvánosság elé. Az öntudatra ébredés egy másik pillanata, amikor rádöbbenünk, hogy tettünk egy folyamat része, egy régóta tartó küzdelem jelenkori állomása, amelyen keresztül mi is alakítjuk a társadalmat, amelyben élünk. A *Küzdelmeink története* ehhez kíván hozzájárulni azzal, hogy segíti a történelem alulnézeti megközelítését és a jelen társadalmi mozgalmak és küzdelmeik mélyebb megértését.

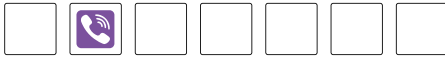
A cikk szerzői Sebály Bernadett (CEU Demokrácia Intézet) és Udvarhelyi Éva Tessza (Közélet Iskolája)

*A **Küzdelmeink története** – mozgalomtörténelmi adatbázis jelenleg az 1989-1998-as időszakot dolgozza fel. A következő négyéves kormányzati ciklus tiltakozási eseményei nyár végére várhatóak.*

Borítóképünkön az első magyar Föld napja eseményeinek résztvevői Margit körút (Mártírok útja) a Tölgva utca torkolatánál 1990. április 22-én / Fortepan / Székely Tamás

Előfizetőként ingyenesen megoszthatod ezt a cikket a barátaiddal. [Kattints ide!](#)

 Ajánlom 22 ember ajánlja ezt. [Regisztrálj](#), ha szeretnéd látni, hogy mit ajánlanak az ismerőseid.

[#VÉLEMÉNY](#)

[#TÁRSADALOM](#)

[#CIVILEK](#)

[#RENDSZERVÁLTÁS](#)

[#MOZGALOMTÖRTÉNET](#)

bolt.hvg.hu
Hirdetési információk
Adatvédelmi tájékoztató
Cookie-kezelési tájékoztató
Impresszum

HVG Kiadó Zrt. © 2023 - v 5.9.1932.168

Előfizetőként ingyenesen megoszthatod ezt a cikket a barátaiddal. [Kattints ide!](#)